

BOSNA HERSEK İLE VİZE REJİMİNİN SERBESTLEŞMESİ

YOL HARİTALARI

I. GİRİŞ – GENEL ÇERÇEVE

A. 28 Ocak 2008 tarihli bildirgesinde, AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, Avrupa Komisyonu'nun tüm batı Balkan ülkeleri ile vize diyalogunu yeniden başlatma isteğinden bahsediyor. Avrupa Komisyonu'nun Batı Balkanlar ile bu konudaki diyalogu, vize serbestleşmesi için gerekli koşulların kararlaştırılması ve ülkelere yol haritası olarak sunulmasını amaçlıyor. Ülkelerin bu süreç içerisinde vize serbestleşmesine yönelik attığı adımlar, AB Konseyi ve Avrupa Komisyonu tarafından dikkatle takip ediliyor.

Avrupa Komisyonu, yol haritasının ülkeler tarafından takibi üzerine AB Konseyi'ni, 2008'in son aylarından başlayarak sürekli olarak bilgilendiriyor ve bu bilgilendirmeyi uzman heyetlerden aldığı bildirimler sayesinde yapıyor.

B. Vize serbestleşmesi sürecinin metodolojisi, aşağıdaki etmenler göz önünde bulundurulurken hazırlanıyor:

- Batı Balkan ülkelerinin Avrupa'ya bakışı;
- Batı Balkan ülkelerinin vatandaşlarına, 2003 yılının Konsey kararları doğrultusunda kabul gören Selanik Ajandası¹ kapsamında önerilen kısa süreli vizelerin verilmesi;
- Geri Kabul Anlaşması konusunda uzlaş;
- Batı Balkan ülkeleri tarafından AB vatandaşlarına tanınan vizesiz dolaşım hakkı.

Halklara arası doğrudan iletişimin artırılmasına yönelik atılan ilk adım, Avrupa Birliği tarafından 2007 yılında tamamlanan ve Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan ile imzalanan Vize Kolaylaştırma anlaşmasıdır. Bu anlaşmalar 1 Ocak 2008'den beri yürürlükte olup Anlaşmaların giriş bölümü, katılımcıların, vizesiz dolaşımı mümkün kılacak yönde çaba göstermesini öngörür.

C. Vize serbestleşmesi yönündeki tartışmaların boyutu ve vizesiz dolaşım için gerekli ortamın hazırlanmasının önündeki zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın, Balkan ülkelerinin yerine getirmesi gereken tüm kriterlerin belirlenmesine ve yakın gelecekte ortaya çıkacak yeni koşulları şimdiden öngörebilmemize yardımcı olduğu aşikar. Süreci dört aşamada değerlendirebiliriz: güvenli belgelerin hazırlanması, yasadışı göç, kamu düzeni ve güvenliği ile son olarak, bireylerin dolaşımını ilgilendiren dış etmenler. Süreç her ülke için özel olarak tasarlanacağı için ülkeler, reform yönünde atacakları adımlardan münferiden sorumlu. Vize serbestleşmesi takviminin aksayıp aksamaması her ülkenin kendisinden beklenen koşulları yerine getirip getirmemesi ile doğrudan orantılı.

Yapısal olarak baktığımızda ise, sürecin AB'nin Batı Balkanlar'daki üye ve aday ülkelere yönelik politikasının sadece bir bölümünü kapsadığını ve İstikrar İçin Ortalık Süreci çerçevesinde ele alınması gerektiğini söyleyebiliriz. Vize serbestleşmesi, belirli konulardaki uzmanları bir araya toplayarak toplantılar düzenlemekle yükümlü kıdemli görevliler tarafından yürütülüyor. İstikrar İçin Ortaklık Süreci, Bosna Hersek ile imzalanmadığı için, bu

¹ (I) AB Konseyi'nin 18/6/07 ve 10/12/07 tarihli kararları

ülkenin vize serbestleşmesini değerlendiren gelişme raporları mevcut reform izleme yapıları aracılığı ile takip ediliyor.

D. Süreç, uygun görülen bir tarihte, 539/2001 Konsey düzenlemesinde değişikliğe gidilerek, Bosna Hersek vatandaşlarına yönelik vize zorunluluğunun, kaldırılması için Avrupa Komisyonu'nun AB Konsey'ine teklif vermesi ile devam edecek. Avrupa Komisyonu'nun teklifi uyarınca AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu görüşünü takiben kararını nitelikli çoğunluk oyu ile verecek.

BOSNA HERSEK İLE VİZE REJİMİNİN SERBESTLEŞMESİ

YOL HARİTASI

I. Avrupa Birliği Vize Kolaylaştırması ve Geri Kabul Anlaşmasında yer alan hükümlerin doğru uygulanması üzerine koşullar:

A. YENİDEN KABUL ANLAŞMASI:

Bosna Hersek Geri Kabul Anlaşmasının koşullarını yerine getirmeli ve bilhassa eski karşılıklı anlaşmaları ve düzenlemeleri, Geri Kabul Anlaşması ile uyumlu hale getirmelidir. Bunun yanı sıra üye ülkeler ile protokollerin uygulanışı konusu çözüme kavuşturulmalı, geri kabul sürecinin yükünü kaldıracak sayıda görevlinin hazır bulundurulması gibi gerekli altyapının oluşturulması için öne sürülen koşullar yerine getirilmeli, geri kabule yönelik koşulları yalnızca AB Yeniden Katılım Anlaşmasında yer alan maddeler uyarınca reddedilebilmeli, sınır dışı durumlarında başvurulacak AB'nin standart seyahat belgeleri onaylanmalı ve üçüncü ülkeler ve mülteciler için geri kabul başvuruları kabul görmelidir.

B. VİZE KOLAYLAŞTIRMA ANLAŞMASI:

Bosna Hersek Avrupa Komisyonu ile sıkı bir işbirliği içerisinde çalışarak AB Üye Ülkelerinin Vize Kolaylaştırma Anlaşması'nın uygulanışına destek olmalı ve davetiye, sertifika ve diğer belgelerin hazırlanmasından sorumlu tüm kurumların, yetkili organların ve yapıların denetimini sağlayabilmelidir.

II. Güvenlikli Belge, Yasadışı Göç, Kamusal Düzen ve Güvenlik ve Dış İlişkiler Üzerine Koşullar

BLOK 1: Güvenlikli Belge

Pasaportlar ve seyahat belgeleri, kimlik belgeleri ve bu belgeleri destekleyici nitelikteki diğer belgeler şu özelliklere sahip olmalıdır.

Bosna Hersek:

- Basılan dolaşım belgeleri Uluslararası Sivil Havacılık Kurumu ve AB standartlarındaki makinelerce okunabilen biyometrik kıstaslara uygun olmalı ve biyometrik bilgiler, fotoğraf ve parmak izi, zamanla kullanıma hazırlanmalı;
- Kişiselleştirme ve dağıtım sürecinde güvenlik ve bütünlük sağlamak için gerekli idari adımları atılmalı;
- Hazırlık programları oluşturulmalı ve vize ve pasaportlardan sorumlu kamu görevlilerinin denetimini sağlayacak yolsuzlukla mücadele prosedürleri düşünülmeli;
- Kayıp pasaportlar ve çalınan veri tabanları Interpol/LASP'a bildirilmeli;
- destekleyici belgeler ve kimlik belgeleri için yeni güvenlik düzenlemeleri yapılmalı ve bu kartların basımındaki denetim sıkı bir biçimde yürütülmelidir.

BLOK 2: yasadışı göç sorunu ve geri kabul süreci:

Sınır Denetimi

Bosna Hersek:

- Sınır denetiminden sorumlu görevlilerin sorumluluklarını bildiren güncel bir Ulusal Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi ve Hareket Planı oluşturmalı;
- Sınır dışındaki göçü denetleyen, sınır görevlilerini organize eden yasaları Ulusal Entegre Sınır Yönetim Stratejisi ve Hareket Planına ek olarak çıkartmalı;
- bütçeye dair ve diğer alanlarda idari adımların atılması sonucu alt yapı ve teçhizattaki eksikleri gidermeli ve IT teknolojilerinden faydalanmalı;
- Hazırlık programları hazırlamalı ve sınır kontrolü, gümrük ve sınırların güvenliğinden sorumlu tüm görevlilerin denetimini sağlayacak yolsuzlukla mücadele prosedürleri oluşturmalı;
- FRONTEX ile ortak çalışma düzeni oluşturulmalıdır.

Taşıyıcı Sorumlulukları

Bosna Hersek:

- 2008 tarihli Yabancıların Dolaşım ve İkameti ve İltica hakkındaki kanun yürürlüğe sokmalıdır.

Sığınma Hakkı

Bosna Hersek:

- 1951 Cenevre Anlaşması ve New York Protokolü'nde belirtilen uluslararası standartları yakayayan ve AB çerçevesine oturtan 2008 tarihli Yabancıların Dolaşım ve İkameti ve İltica hakkındaki kanun yürürlüğe sokmalı;
- altyapıyı sağlamlaştırmalı ve özellikle sığınmacıların karşılanmasından ve sığınmacı haklarından sorumlu kadroları güçlendirmelidir.

Göç Yönetimi

Bosna Hersek:

- iltica kontrolünü denetleyecek bir mekanizma oluşturmalı ve bu sayede ülkenin yasal ve yasadışı göç profilini çıkarmalı, toplanacak verilerin analizinden sorumlu yeni kadrolar kurmalı;
- Geri Dönenlerin Döndükleri Yeri İle Yeniden Bütünleşmesi İçin Ulusal Strateji belirlemeli, bu insanlara sürdürülebilir malî ve sosyal yardım sağlanmalı;
- ülke içindeki denetimi olanaklı kılacak bir strateji geliştirmeli ve bu strateji doğrultusunda organize yasadışı göçü takip edebilmeli;
- Üçüncü ülke vatandaşlarının hakları ve bu insanların ihtiyaçlarını belirleyen Yabancıların Dolaşım ve İkameti ve İltica hakkındaki 2008 tarihli kanun yürürlüğe geçirmeli;
- Üçüncü ülkelerden gelip yasadışı kalanların ülke dışına çıkartılmasına yönelik etkili bir strateji geliştirmelidir.

BLOK 3: Kamu Düzeni ve Güvenliği

Organize suç, terörizm ve yolsuzluğa karşı mücadele

Bosna Hersek'in atması gereken adımlar:

- Organize suç ve yolsuzluğa karşı (özellikle sınırötesi) 2006 Stratejisini yürürlüğe sokarak atılacak adımlar için bir yol haritası hazırlanmalı, harcanacak bütçe ve insan kaynakları üzerine anlaşmaya varılmalı;
- insan ticaretinin önüne geçebilmek için ulusal yol haritası çıkartılmalı, harcanacak bütçe ve insan kaynakları belirlenmeli;
- para aklama ve finansal terörizme yönelik ulusal yol haritası belirlenmeli ve bu konuda gerekli yasal adımlar atılmalı; suçluların mal varlığına (sınırlar arası da dahil olmak üzere) el koymaya yönelik yasal düzenlemeler yapılmalı;
- uyuşturucu ile mücadele için ulusal strateji geliştirilmeli ve hareket planı hazırlanmalı; uyuşturucu ile ilişkisi bulunan ve bu konuda sabıkalı kişiler hakkındaki bilgiler sınır kontrollerinde erişilebilir hale getirilmeli ve uyuşturucu konusundaki dış uzmanlar ile bilgi değiş tokuşunu sürdürülmeli;
- yolsuzlukla mücadele için ulusal stratejisi geliştirilmeli ve 2006 yılındaki hareket planı yürürlüğe sokulmalı; kurumsal kapasiteyi kuvvetlendirecek ve kurumlar arasındaki eşgüdümü artıracak adımlar atılmalı, gerekli insan kaynağı ve bütçe bu konu için harcanmalı.
- İlgili BM ve Avrupa Konseyi sözleşmeleri hayata geçirilmeli, Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) önerileri hayata geçirilmeli ve teröre karşı mücadele ile ilgili diğer uluslararası standartlar uygulamaya sokulmalıdır.

Suça karşı hukuki işbirliği

Bosna Hersek şu maddeleri yerine getirmelidir:

- Suça ilişkin hukuki işbirliğini içeren uluslararası mukavelelerin yürürlüğe konulması (özellikle Avrupa Konseyi Sözleşmeleri);
- AB üye ülkeleri ve diğer ülkelerdeki hakim ve savcılarla hukuki işbirliğinin etkisini artıracak adımlar atılması;
- Belirlenecek yetkili aracılığı ile Eurojust ile iletişimin devamının sağlanması.

Kanun tatbiki konusunda işbirliği

Bosna Hersek'in atması gereken adımlar:

- ulusal kurumlar ve özellikle sınır gözetmenleri, polis, gümrük görevlileri ve diğer yargı organları arasındaki işbirliğini geliştirerek kanun tatbiki sürecini daha etkin kılmak;
- ulusal kurumlar arasındaki iletişimin güçlenmesi için gerekli işbirliği mekanizmalarını uygulamaya koymak;
- kanun tatbiki için yerel birimler arasındaki işbirliğini geliştirmek ve iki taraflı ve çok taraflı operasyonel işbirliği anlaşmalarını yürürlüğe koymak, AB üye ülkelerinde kanunların tatbikinden sorumlu görevliler ile bilgi değişiminde bulunmak;
- kanun tatbikinden sorumlu görevlilerin sınırlararası suça yönelik operasyonel ve özel araştırma becerisini artırmak;
- Europol ile operasyonel işbirliği anlaşmasının özellikle veri güvenliği koşullarının sonuca ulaştırılması için çaba harcamak.

Veri Güvenliği

Bosna-Hersek:

- Bireysel verileri koruma altına alan ve Özerk Veri Güvenliği Denetleme Kurumu'nun kurulmasını öngören 2006 tarihli Veri Güvenliği Anlaşmasını yürürlüğe sokmalı;
- Kişisel Nitelikteki Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair Sözleşme'nin Ek Protokolü gibi uluslararası anlaşmaları uygulamaya koymalıdır.

BLOK 4: Dış ilişkiler ve temel haklar

Bosna Hersek vatandaşlarının serbest dolaşımı

Bosna Hersek aşağıdaki adımları atmalıdır:

- Bosna-Hersek vatandaşlarının serbest dolaşımı haksız ve ayrımcı (cinsiyet, ırk, renk, etnisite ve toplumsal konum, genetik özellikler, dil, din ve inançlar, siyasal ve diğer görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olmak, mal varlığı, doğum, maluliyet, yaş ya da cinsel tercih gibi) engellere maruz kalmamalıdır.

Kimlik belgelerinin verilmesi için oluşturulacak koşullar

Bosna Hersek aşağıdaki maddeleri dikkate almalıdır:

- tüm Bosna Hersek vatandaşlarının, kadınların, çocukların, özürliülerin, azınlık gruplara mensup insanların ve diğer kırılgan toplulukların seyahat ve kimlik belgelerine sorunsuz ulaşımını sağlamak;
- ülke içinde yerinden edilmiş toplulukların ve mültecilerin kimlik kartlarına sorunsuz ulaşımını sağlamak.

Azınlık hakları da dahil olmak üzere vatandaşlık hakları:

Bosna Hersek:

- ayrımcılığa karşı konulmasını mümkün kılacak yeni yasal yöntemler tasarlamalı;
- Bosna Hersek vatandaşlığına geçişi olanaklı kılacak vatandaşlık kanununu hayata geçirmeli;
- etnik kökenli sorunların denetimini yapabilmeli ve azınlıklara yönelik davalarla ilgilenecek hukuk birimlerinden faydalanmalı;
- azınlıkların korunmasında anayasal düzenlemelerin izlendiğine emin olmalı;
- Romanlar da dahil olmak üzere tüm azınlıklar için gerekli yasal düzenlemeleri hazırlamalıdır.

Son not:

Mevcut yol haritası, Bosna Hersek ile vize zorunluluğunu ortadan kaldırmaya yönelik yerine getirilmesi gereken kriterleri sıralamaktadır. Bu kriterler mevcut bilgiler dahilinde oluşan gereksinimlere ışık tutmayı amaçlıyor. Güncel durumdaki değişiklikleri müteakip Komisyon, yol haritasında değişiklik öngörebilir ve yol haritasının güncellenmesini talep edebilir.

Bosna Hersek'in yol haritasını uygulamadaki başarısı ile paralel olarak Avrupa Komisyonu, yeniden durum değerlendirmesi yapacak ve bu değerlendirmede onaylanmayan vize başvuruları ve Bosna Hersek vatandaşlarının Schengen Bölgesi'ne girişinin önündeki engeller gibi kriterleri de göz önünde bulunduracaktır. Bu bağlamda, vize reddindeki % 3 oranındaki düşüş ve her yıl Schengen Bölgesi'ne girişi reddedilenlerin miktarının 1000 kişi ile sınırlı kalması nemli göstergelerdir. Bosna Hersek, AB ile ortak karara bağlanan dolaşım kısıtlamalarının uygulanmasında gerekli adımları atmamakla yükümlüdür.

Daha önceden de belirtildiği gibi, Avrupa Komisyonu, AB Konseyi'ne, 539/2001 Tüzüğü'nde AB Anlaşmasında belirtilen prosedüre göre² değişikliğe gidilerek vize zorunluluğunun kaldırılması yönünde bir teklifte bulunacak. AB Konseyi ise sözkonusu teklifi Avrupa Parlamentosu'nun görüşünü takiben nitelikli çoğunlukla oylayacak. Uluslararası Sivil Havacılık Kurumu (ICAO) ve AB standartlarındaki seyahat belgelerini haiz tüm şahıslar bu değişiklikten faydalanabilmesi de mümkün olabilir.

² 67.3 ve 62.2.b.i numaralı fıkralar